

МИЛАН БУДИМИР
(2. XI 1891 — 17. X 1975)

Пре пет година, на овом месту, честитали су сарадници Живе Антикe осамдесети рођендан и шездесетогодишњицу рада најстаријем и једном од најугледнијих представника српске и југословенске науке о антици, саоснивачу овог часописа, професору Милану Будимиру. Тада смо му, у знак искрене захвалности за многогодишње стваралачке напоре на научном и наставном пољу, пожелели још много година плодотворног рада.

Нажалост, тих година није било ни пуних пет, и сада се на овом месту, опраштамо од човека који је, бавећи се науком готово шездесет и пет година, под околностима које би многе мање храбре одвратиле од било каквог научног рада, утиснуо самосвојни печат на целу нашу науку о антици.

Рођен 2. новембра 1891. године у Мркоњић-Граду професор Будимир се школовао у Сарајеву и студирао на Бечком Университету, где је и докторирао 1920. године. Следеће године изабран је најпре за асистента и одмах затим за доцента на Философском факултету у Београду, где је потом као професор радио све до пензионисања 1962. године, са прекидом за време окупације земље.

Већ у првом његовом раду, којим се у науци представио, у његовој докторској дисертацији *De tempestatum daemonibus*, дошли су до изражаја не само велика даровитост будућег научника, него, још у већој мери, критичност у прихватању ранијих и давању сопствених резултата. Прилазећи, критички отворено, резултатима својих претходника и учитеља, међу којима су се налазила све сама врхунска имена науке о антици прве половине XX века, као што су Радермахер, Кречмер, фон Арним и друга, професор Будимир је увек остао веран своме начелу, прихваћеном још у младим данима, да све резултате у науци, а у првом реду сопствене, треба темељно и увек изнова проверавати и ништа не примати за готово. То је био савет

који је увек, већ на првим часовима, давао својим младим слушаоцима, борећи се вазда против става $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \acute{\epsilon}\phi\alpha$.

Са професором Будимиром отишао је из наше науке последњи класични филолог који се подједнаком поузданошћу, бавио многобројним и разноврсним научним областима, не само науке о антици. Дошавши већ врло рано до сазнања да се ниједан језик и ниједна култура не могу изучавати изоловано, да заправо не постоје „чисти језици“ и „чисте културе“, као што не постоје ни „чисте расе“, професор Будимир се определио за компаративно-историјски метод у науци о језику, стављајући, природно, у жижу својих интересовања, грчки, латински и матерњи језик.

И као што је, идући за сазнањима која само језик може да пружи, из времена у којима остале научне дисциплине још немају других источника, понирао до најдубљих културно-историјских слојева, тако је, примењујући исти метод, осветљавао језике и културе које су претходиле класичним народима на тлу Балкана и Анадола, осветљавајући тако саме, за нас ухватљиве, темеље европске културе.

Није толико важно хоће ли се припадници тих докласичних индоевропских народа, чији су језик и култура уткани у грчки језик и културу, називати Пелаззима, Пеластима или некако друкчије, колико чињеница што су и они пружили почетни импулс грчком стваралачком духу. У овом смислу највише нових сазнања нам пружају расправе *Аристотелове две врсте трагедије* и *Порекло европске сцене* и друге, у којима је јасно доказано колики удео имају предгрчке балканске културе у настајању грчке драме, трагедије и комедије, Па иако је овима и низом других радова професор Будимир осветлио саме темеље грчке односно европске културе и књижевности, ипак највећа његова заслуга остаје у области језичких испитивања где је својим знањима и истраживачким смислом суверено владао неколико деценија. Многе су и крупније и ситније расправе посвећене испитивањима ове врсте, а једна од њих, као својеврсна синтеза дотадашњих његових истраживања, заслужује посебну пажњу. Невелика по обиму али утолико значајнија по садржини, расправа *Грци и Пеласт* крцата је новим резултатима и драгоценим обавештењима.

Без обзира на то како ћемо називати докласичне Индоевропљане у балканско-анадолском простору, чињеница је да нам је њихов језик, и не само језик, захваљујући истраживањима професора Будимира, постао познатији, а улога тог језика у образовању грчке лексике ухватљивија, иако истраживања језичких тесера овакве врсте, преко медија другог језика у коме су живеле, увек носи у себи кличу извесног ризика. Овде свакако треба издвојити тео-

рију о постојању три реда гутурала у том језику, теорију која објашњава многе привидне незаконитости и у грчком и коју су прихватили сами архегети европске лингвистике, између осталих и Холгер Пидерсен.

Велика је штета што су многи од ових радова, чији се број пење на преко две стотине, због изузетне скромности њихова аутора, остали непознати у европској и светској науци, па се дешавало, а и данас се дешава, да страни стручњаци, не знајући за резултате професора Будимира, сами нуде иста решења, верујући да су први до њих дошли. Ово се десило и са многим резултатима истраживања проф. Анице Савић Ребац јер *Slavica non leguntur*, па чак ни онда кад имају резиме на неком од светских језика.

У области науке о језику посебно су драгоцени они резултати професора Будимира који се односе на проблем најстарије индоевропске и словенске постојбине, на утврђивање најстаријих веза између докласичних и словенских Индоевропљана и на испитивање удела преткласичног и класичног супстрата у образовању лексике и ономастике словенских, а посебно јужнословенских језика. Резултати ових истраживања, расути по многобројним расправама, сакупљени су, делимично, у двама опсежним студијама, *Pelasto-Slavica* и *Protoslavica*.

Допринос општој лингвистици, а у првом реду општој фонетици, дао је професор Будимир својим радовима *Из класичне и савремене алоглотије* и другим, где је показао како многе исте законитости важе при преузимању језичког материјала из једног језика у други без обзира на хронолошки моменат, те да се иста језичка појава може јавити у размаку од неколико векова у два или више различитих језика. Теоријски проблеми опште лингвистике решавани су и у раду *Die Sprache als Schöpfung und Entwicklung*.

Посебно место међу радовима професора Будимира заузимају они који се односе на проблематику античких књижевности, грчке и римске. За последњих стотинак година готово да и нема класичног филолога крупнијег формата који се није огледао и у хомерологији. Проблематици јединства наше Илијаде посветио је професор Будимир неколико радова у којима показује како психолошки моменат (градација Ахилејевих љубави — од чулане љубави према жени, преко љубави према пријатељу до општечовечанске љубави која обухвата чак и непријатеља) чврсто сведочи о уметничком јединству Илијаде — делу једног човека. Безброј смелих и оригиналних решења пружио је професор Будимир у *Прегледу римске књижевности*, посебно у одељку посвећеном развоју латинског језика.

Истраживач високог ранга, веома критичан и према туђим и према својим резултатима, не поводећи се никада за „модом“ у науци и трагајући стално и стрпљиво за што бољим и прецизнијим научним методом, постижући у томе високи степен егзактности у материји која сама по себи није увек довољно егзактна, оставио је професор Будимир дела трајне вредности која неће моћи заобићи нико ко се овом проблематиком буде бавио. Колико је у проналажењу одговарајућег научног метода био самосвојан показује и чињеница да је, такорећи од првог рада примењивао интердисциплинарни приступ, сједињујући тако знања и резултате које су пружале многе и разноврсне научне дисциплине.

И поред преданости истраживачком раду професор Будимир је увек налазио времена за своје даровите ученике, образујући на тај начин, из године у годину, спонтано и ненаметљиво, десетине стручњака, учећи их увек критичности према сопственим и туђим резултатима, правом, пожртвованом и поштенем раду. Критички дух који је прожимао целокупну истраживачку делатност професора Будимира, био је обележје и његова наставничког и педагошког рада. Десетине његових ученика по многим научним и наставним установама широм Југославије, настављају дело свог учитеља.

Али професор Будимир својим ученицима није никада био само професор већ и поуздан пријатељ, несебичан помагач, саветовац увек спреман да упути, охрабри, помогне. Надахнут, од ране младости, идејама тадашње југословенске напредне омладине, остао је увек поборник научног социјализма и стваралачке симбиозе међу народима, трудећи се стално да оваква своја схватања пренесе и на младе чијем је стручном и научном развоју увек посвећивао пуну и посебну пажњу.

Зато је тим већа наша туга, тим дубље наше поштовање, тим искренија наша захвалност.

Београд.

Љиљана Црепајац.